

"המלבין פני חברו ברבים..." אבות ג' י"א

אנחנו לא בריונ(ט)ים על תופעת הבריונות ברשת

רציונל

בריונות בקרב ילדים ובני נוער הפכה בשנים האחרונה לאחת התופעות השליליות המטרידות ביותר ברשת האינטרנט. הבריונות ברשת מצטרפת לבריונות המסורתית שהייתה תמיד קיימת בחצר בית הספר, ואשר כוללת בדרך כלל הצקות, רכילויות, אלימות פיזית, אלימות מילולית ועוד. רשת האינטרנט אפשרה לבריונות המסורתית לעלות מדרגה, הן מבחינת היקף התופעה והן מבחינת חומרת התופעה. דו"ח אמריקאי שפורסם לפני שנה מעלה, כי הבעיה הנפוצה ברשת עליה מדווחים בני נוער, היא מעשי בריונות והתעללות מצד בני גילם. בישראל המצב אינו שונה. דו"ח מסכם של עמותת עלם לשנת 2009 מעלה כי הבריונות היא הבעיה העיקרית ברשת האינטרנט עליה מדווחים בני נוער וילדים בארץ. ממחקרים שנעשו בארץ ובעולם עולה כי 80% מבני הנוער הגולשים ברשת נתקלו בהתבטאויות פוגעניות, ואחד מכל חמישה בני נוער נתקל בהטרדות ברשת החברתית, כגון פרסום תמונות משפילות ומסרים פוגעניים. חשוב לציין, שרק כ-10% מבני הנוער הסובלים מבריונות ברשת מדווחים להוריהם על הנעשה.

מטרות

1. לברר עם המשתתפים מהי בריונות ברשת וכיצד לזהות אותה.
2. להביא למודעות המשתתפים את הגבול הדק המפריד בין "בריונות" לבין "עדות לבריונות".
3. לבנות עם המשתתפים כלים וכללים למניעת בריונות ולמיגור התופעה.

עזרים

נספח 1: דף פעילות "כולם קמים?", למנחה
נספח 2: הבריון, העד והקרבן - כולם שותפים, למנחה
נספח 3: "די לבריונ(ט)ים!!" - דף פעילות כמספר הקבוצות
גירים לשרטוט על הרצפה או אמצעים חלופיים
סרטון: "אנחנו לא עומדים מהצד", פרויקט "שומרי מסך"
סרטון: "הכתובת היתה על הקיר", פרויקט "שומרי מסך"
סרטון: "חשוב לפני שאתה מפרסם", פרויקט "שומרי מסך"
ציוד הקרנה

קהל יעד

ז'-י'

זמן הפעילות

90 דקות

שלב א': מליאה, "כולם קמים!?" (15 דקות)
שלב ב': מליאה, "הבריון, העד והקורבן, כולם שותפים" (45 דקות)
שלב ג': קבוצתי, "עוברים לעשייה" (20 דקות)
שלב ד': מליאה (10 דקות)

מהלך ההפעלה

שלב א: כולם קמים!?

- ❖ המנחה יקריא באוזני המשתתפים את המשפטים "כל מי... שיקום!" - נספח מס' 1 ויבקש מהם לפעול על פי ההוראות.
- ❖ **אפשרות חלופית:** הצגת המשפטים על גבי מסך (מצגת "כולם קמים!?" באתר אמי"ת).
- ❖ המנחה יקיים סבב בין המשתתפים ויבקש מהם לשתף את המליאה במחשבות, רגשות, תובנות שעלו במהלך הפעילות. (המנחה יבקש מן המשתתפים להתייחס לעניין קבוצות שגאה, חרם, ועוד)
- ❖ רצוי לערוך רשימה של סוגים שונים של בריונות הקיימים ברשת כפי שעולה בין חברי הקבוצה. (רכילות, לשון הרע, גידופים, קללות, עלבונות, השפלות, חרם, קבוצת שגאה, העלת תמונות וסרטונים משפילים, חדירה לפרטיות)

שלב ב: הבריון, העד והקורבן – כולם שותפים

המנחה ישרטט על רצפת החדר שלושה מעגלים גדולים וירשום במרכז כל מעגל הגדרה "בריון", "קורבן", "עדים" כמודגם בנספח מס' 2

הוראות לפעילות:

1. המנחה יבקש מכל המשתתפים שמכירים (היכרות שטחית או מעמיקה), **"קורבן"** - ילד שנפגע מבחינה חברתית ורגשית ברשת, להיכנס ולשבת במעגל המתאים.
- ❖ המנחה יבקש מן המשתתפים לשתף את הקבוצה במידע אודות "קורבן" שהם מכירים.
- ❖ המנחה יקריא את הסרטון: **"הכתובת הייתה על הקיר" - The Writing Was On The Wall** (רצוי לעצור את הסרטון בנקודה 1:29)

למנחה: תקציר הסרטון

ליאן נערה יפה במיוחד מכונה ברשת על ידי חבריה 'מכוערת ושמנה'. ליאן מרגישה היטב את העלבונות הווירטואליים ומסתובבת בחצר בית הספר בתחושה כי העלבונות כתובים על פניה. היא מתחפרת בתוך עצמה ומרגישה מכוערת ושמנה. בסרטון קיימת נקודת מפנה בה ליאן מחליטה שאינה צריכה להתבייש, אלא לפנות ולבקש עזרה. הסרטון משדר מסר המעודד קרבנות לקרוא לעזרה. **הערה:** בנקודה מסוימת בסרטון לבושה של ליאן אינו צנוע דיו. מומלץ לצפות ולהחליט על התאמת הסרט לתלמידים.

❖ שאלות לדיון:

- א. מה לדעתכם רצו יוצרי הסרטון להביע על ידי כתיבת הנאצות על פניה של ליאן?
- ב. האם קרבן לבריונות ברשת סובל יותר מקרבן לבריונות ברחוב? מהם ההבדלים?
- אין לאן לברוח, אין מוגנות בבית
 - פגיעה חוזרת פעמים רבות
 - תפוצה אינסופית לאורך זמן רב
- ג. מהן האפשרויות העומדות בפניהם של נער או נערה הסובלים מבריונות? כיצד עליהם להגיב? למי הם יכולים לפנות?
- ד. חז"ל עוסקים בסוגיה זו של העלבות וגידופים. מוכר וידוע הביטוי "המלבין פני חברו ברבים":

"המלבין פני חברו ברבים...אין לו חלק לעולם הבא" אבות ג' י"א
"המלבין פני חברו ברבים, כאילו שופך דמים...
רבי שמעון בר יוחאי אומר: נוח לו לאדם שימסור עצמו
לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. תלמוד בבלי, בבא מציעא נח עמ' ב

- ד.1. מהי מידת החומרה של הלבנת פנים על פי חז"ל?
- ד.2. איזו משמעות מחודשת מקבל המושג "רבים" בעידן הפייסבוק?
- ה. גם החוק במדינת ישראל מתייחס לעלבונות וגידופים:

חוק - "איסור לשון הרע"

החוק העוסק בהגנה כבודו ושמו הטוב של האדם על ידי איסור פרסום דברים שעלולים להשפיל לבייש ולבזות אותו.
אדם שנפגע יכול לתבוע ולקבל פיצוי, ואפילו המוציא לשון הרע יכול לקבל עונש מאסר עד שנה.
החוק מגדיר בסעיף 1 מהו "לשון הרע": "דבר שפרסומו עלול -
(1) להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצדו;
(2) לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות המיוחסים לו;
(3) לפגוע באדם במשרתו... בעסקו, במשלח ידו או במקצועו;
(4) לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, מינו או נטייתו המינית".

כיצד לדעתכם ניתן לאכוף חוק זה בנוגע להעלבות וגידופים בפייסבוק וברשת בכלל?

- ❖ המנחה יקרין את המשך הסרט.
1. מה ניתן לעשות כדי לעודד קרבנות לבקש עזרה?
 2. מה אתם, כבני נוער, יכולים לעשות כדי להוביל מסע פרסום לעידוד "בקשת עזרה" בבית הספר?

2. המנחה יבקש מכל המשתתפים שמכירים "בריון" שפעל ברשת (היכרות שטחית או מעמיקה), להיכנס ולשבת במעגל המתאים.
- המנחה יקריא באוזני המשתתפים הגדרה לבריונות:

בריונות:
כוחניות חוזרת ונשנית המתבצעת על ידי יחידים בעלי כוח רב יותר מקורבנותיהם (בטחון עצמי, מעמד חברתי, כוח פיזי)
בריונות כוללת פגיעות פיזיות, עלבונות, בידוד חברתי, מניפולציות רגשיות.
בריונות ברשת (Cyber-bullying)
פעילות מכוונת ברשת בעלת מאפיינים חוזרים ונשנים של תוקפנות וכוחנות.

- המנחה יבקש מן המשתתפים לשתף את חברי הקבוצה במידע או בסיפורים על "בריונות ברשת".
- המנחה יקרין לפני המשתתפים את הסרטון: "חשוב לפני שאתה מפרסם".

למנחה: תקציר הסרטון

סרטון אלגורי הממשיל את הגולשים ברשת לדמויות במסדרון בית הספר החובשות מסכות המאפשרות להם להתנהג ברוע ובאלימות.

ההצטרפות למעגל העלבות והגידופים ברשת (like), כמוה כחבישת מסכה והצטרפות לדמויות "הרעות" ו"המפחידות" המסתובבות במסדרון.

- שאלון לדיון:**
- א. מה מסמלות המסכות בסרטון?
 - ב. למה מדמים את האלימות במסדרון בית הספר?
 - ג. מה המשמעות של חבישת המסכה בסוף הסרטון על ידי גיבורת הסרט? האם גם היא הפכה לבריונית?

- ד. מדוע קל יותר לנהוג באלימות ברשת?
(אנונימיות כביכול, לא חוששים להיתפס, חוסר מודעות לפגיעה בגלל הריחוק שיוצר המסך, אין צורך ביתרון פיזי, פגיעה חוזרת פעמים רבות בקלות רבה)
- ה. מה אתם, כבני נוער, יכולים לעשות כדי להוביל פעילות למניעת "בריונות ברשת" בסביבה הקרובה לכם?

3. המנחה יבקש מכל המשתתפים שמכירים "עדים" שפעלו ברשת (היכרות שטחית או מעמיקה), להיכנס ולשבת במעגל המתאים.
שאלות לדיון:

- א. המנחה יבקש מן המשתתפים לשתף את חברי הקבוצה במידע או בסיפורים על עדות למעשי "בריונות ברשת".
- ב. האם "עדים" לבריונות יכולים לעשות דבר מה כדי לעצור, או אפילו למנוע בריונות ברשת? מה ניתן לעשות?
- ❖ המנחה יקרין את הסרטון "אנחנו לא עומדים מהצד"

למנחה: תקציר הסרטון

נערה מספרת, בגוף ראשון, על ניסיון לפגיעה בחבר לשכבה, ניסיון שכולל איומים לפגיעה פיזית. המידע הועבר באמצעות הרשת. הנערה נוקטת עמדה ומספרת למחנכת הכיתה.

- ג. האם לדעתכם נערה זו נהגה כמלשנית – "שטינקרית" או לחילופין נהגה באומץ?
- ד. לאילו סכנות נחשפת נערה זו?
- ה. האם הייתם מסוגלים לנהוג כך? מה מונע בעדכם?
- ו. מה לדעתכם ההבדל בין עדות למעשה בריונות קלאסי (מכות, קללות וכו') לבין עדות לבריונות ברשת?

❖ המנחה יקריא באוזני המשתתפים את הקטע הבא:

ברשת העדים משחקים תפקיד חשוב יותר מאשר בעולם הפיזי.

- בבריונות פנים-אל-פנים, עֵד הוא מישהו שנמצא במקרה במקום שבו מתרחש מעשה הבריונות, והוא מתערב או לא מתערב.
- בעולם הפיזי מספר העדים בהכרח מוגבל. ברשת - הפוטנציאל הוא כמעט אינסופי, כי ברשת כל מי שקיבל את המסר או נתקל בו יכול להפיץ אותו הלאה בין החברים שלו ומספר הקוראים עולה בצורה אקספוננציאלית (מערכית).
- "ברשת, הרבה יותר מאשר במציאות, יש פזילה אל העדים. זה בדיוק אחד השיקולים של הבריון לפעול ברשת, כי אפשרות הפגיעה שם הרבה יותר גדולה וקהל העדים הרבה יותר גדול.

מתוך המאמר "ברשת - לקרבן האלימות אין לאן להימלט",

<http://www.openu.ac.il/Adcan/adcan54/29-33.pdf>

- ז. היכן לדעתכם עובר הגבול בין "בריון" לבין "עד"?
- ח. האם לחיצת "לייק" למסרים פוגעניים כולל רכילות, לשון הרע, תמונות משפילות, עלבונות וגידופים הופכת גם אותנו לבריונים? האמנם "כולה" לייק?
- ט. מה אתם, כבני נוער, יכולים לעשות כדי להוביל ולעודד בני נוער שלא לעמוד מן הצד?

שלב ג: קבוצתי עוברים לעשייה

המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות 5-6 משתתפים, ייתן לכל קבוצה דף משימה קבוצתי "די לבריונ(ט)ים!" (נספח 3) ויבקש מהם לבצע את המשימה.

שלב ד: במליאה

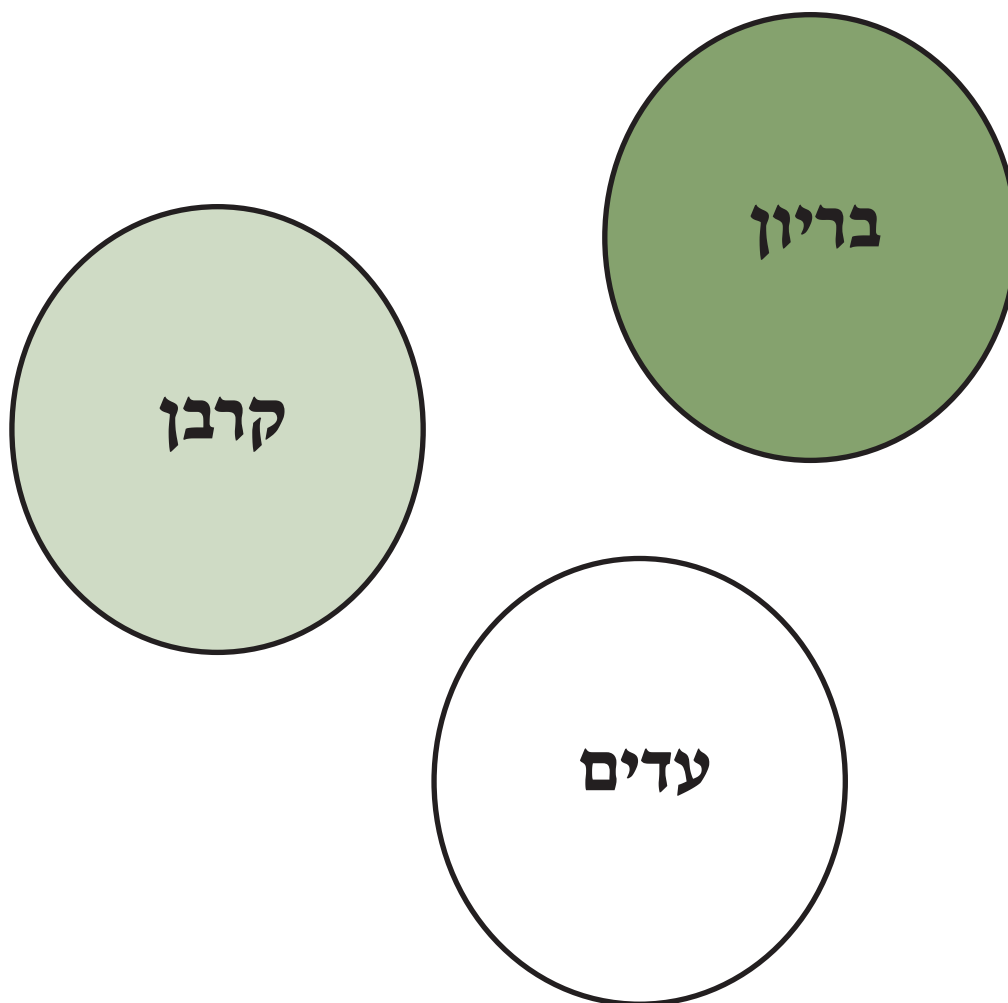
נציגי הקבוצות יציגו את תוצרי חשיבתם במליאה וייערכו למימוש הרעיונות בצורה מעשית.

כולם קמים?!?

- כל מי שגולש באינטרנט, שייקום!
- כל מי שיש לו דף פייסבוק, שייקום!
- כל מי שנכנס לרשת האינטרנט מיד כשהוא מגיע הביתה, שייקום!
- כל מי "שעשה לייק" על משהו אתמול, שייקום!
- כל מי שהעלה תמונות לפייסבוק לאחרונה, שייקום!
- כל מי שיש לו חברים ברשת שהוא לא מכיר אותם, שייקום!
- כל מי שגולש דרך הטלפון הסלולארי, שייקום!
- כל מי שנחשף לקבוצת שונאה בפייסבוק, לפחות פעם אחת, שייקום!
- כל מי שנחשף לחרם בפייסבוק, לפחות פעם אחת, שייקום!
- כל מי שצפה, לפחות פעם אחת, בתמונות או סרטונים משפילים של אדם מוכר, שייקום!
- כל מי שחושב שהרשת היא מקום מסוכן, שייקום!

נספח 2

הבריון, העד והקרבו - כולם שותפים

נספח 3

די לבריונ(ט)ים!

דף משימה קבוצתי

- קיימו דיון בקבוצתכם ובררו מדוע "עדות" לבריונות ברשת כמעט חמורה כמו בריונות עצמה?

"המלבין פני חברו ברבים... אין לו חלק לעולם הבא" אבות ג' י"א
"המלבין פני חברו ברבים, כאילו שופך דמים...
רבי שמעון בר יוחאי אומר:
נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.
תלמוד בבלי, בבא מציעא נח עמ' ב

- מה, לדעתכם, גרם לחז"ל להתייחס בצורה מחמירה כל כך לעניין "הלבנת פנים"?
- נסחו "סלוגן" הקורא לעצור ולחשוב לפני שלוקחים חלק כלשהו בתופעת האלימות ברשת.
- העלו רעיונות מעשיים להגברת המודעות לסכנות הכרוכות בעדות, שתיקה או הצטרפות פסיבית לתופעות הבריונות ברשת (עיתון קיר, מכתבים, דוא"ל, קליפ, מסע פרסום ועוד).
- היערכו להצגת תוצרי חשיבתכם במליאה.